

Hallituksen esitys eduskunnalle valtion talousarvioksi vuodelle 2023

Erilaisten oppijoiden liiton lausunto eduskunnan sivistysvaliokunnalle 29.9.2022

Erilaisten oppijoiden liitto kiittää lausuntopyynnöstä.

Sivistysvaliokunnan käsittelemistä teemoista Erilaisten oppijoiden liitolla on asiantuntemuksensa puolesta lausuttavaa erityisesti seuraavista:

- 1) perustaidot ja osaamisen tuki, opetuksen laatu ja tasa-arvo
- 2) osaavan työvoiman saatavuus (erityisesti tavoite: 50 % nuorista ikäluokista suorittaa korkeakoulututkinnon) ja kohtaanto (jatkuva oppiminen)
- 3) opettajankoulutus, suomalaisen opettajankoulutuksen kehittäminen

Lausunnossamme nostamme esiin yllä mainittuihin asiakokonaisuuksiin liittyviä toimenpidetarpeita, jotka ovat näkemyksemme mukaan keskeisiä hallituksen tavoitteiden saavuttamisen kannalta. Esiin nostamamme toimenpiteet edellyttävät riittävää taloudellista resursointia, mutta sitä, millaisia euromääriä ne vuoden 2023 osalta tarkoittavat, emme pysty arvioimaan.

1 Perustaidot ja osaamisen tuki, opetuksen laatu ja tasa-arvo

Perustaitojen ja osaamisen vahvistumiseen sekä opetuksen laatuun ja tasa-arvoon liittyvien tavoitteiden saavuttaminen edellyttää oppimisen tuen uudistamista/kehittämistä. Oppimisen tuen kehittämisen tulee olla kokonaisvaltaista ja kattaa kaikki tuen osa-alueet (ks. oppimisvaikeus-/nepsyjärjestöjen ehdotus oppimisen tuen toimenpideohjelmaksi). Oppimisen tuen kehittäminen ei voi perustua hankerahoitukseen, vaan rahoituksen tulee turvata pitkäjänteinen kehittämistyö. Lisäksi, jotta lapset/nuoret saisivat tarvitsemaansa tukea yhdenvertaisesti eri puolilla Suomea, sen toteutumista tulee seurata ja valvoa hyvinvointialueilla, kunnissa ja oppilaitoksissa.

Kehittämistyön tulee perustua **hyvien käytäntöjen koontiin ja levittämiseen, tutkittuun tietoon ja myös lasten/nuorten ja heidän huoltajiensa kokemusten systemaattiseen kuulemiseen** tuen merkityksestä ja vaikutuksista. Vuonna 2023 tulee voida **käynnistää oppimisen tuen uudistaminen/kehittämisohjelma**, jonka puitteissa selvitetään kaikkien tuen osa-alueiden osalta nykytilanne ja kehittämistarpeet ja lähdetään toteuttamaan tarvittavia toimenpiteitä.

Oppimisvaikeuksia kokevia ja muista syistä oppimisessaan tukea tarvitsevia lapsia on niin paljon (noin 20 % lapsista), että aivan keskeistä opetuksen laadun ja tasa-arvon kehittämisessä on **yleisen tuen vahvistaminen** (3-portaisen tuen ensimmäinen taso). Oikeanlainen, oikea-aikainen tuki omassa ryhmässä/luokassa, yhdessä vahvuusperustaisen pedagogiikan toteuttamisen kanssa, ennaltaehkäisee suurempia vaikeuksia eikä leimaa lasta erityisoppilaaksi. Se tukee lapsen itsetunnon/minäpystyvyyden kasvua ja oppimismotivaatiota, mikä luo hyvän perustan kaikelle myöhemmälle oppimiselle ja opiskelulle. Erityisopettajia tarvitaan, mutta myös muu ammattihenkilöstö varhaiskasvatuksessa sekä luokanopettajat

voisivat antaa vaikuttavaa oppimisen tukea nykyistä huomattavasti enemmän, jos heillä olisi siihen koulutuksen myötä hyvät valmiudet.

Lisäksi on välttämätöntä vahvistaa **moniammatillista työtä oppilaitosten arjessa** ja saumatonta **sivistys- ja sote-toimen yhteistyötä** hyvinvointialueilla. Lapsen/nuoren oppiminen ja hyvinvointi ovat sidoksissa toisiinsa ja myös perheen voimavaroihin/hyvinvointiin. Lasten/nuorten kokonaisvaltaisen hyvinvoinnin tukeminen edellyttää todennäköisesti ammattihenkilöstön lisäämistä, mutta EOLn näkemyksen mukaan mittavakin resursointi varhaiseen, ennaltaehkäisevään tukeen tuottaa yhteiskunnalle huomattavat säästöt tulevien aikuissukupolvien pienempinä sosiaali- ja terveys- sekä työttömyyden hoidon kuluina.

Tärkeää on, että **perustaidoille** asetetaan selkeät **tavoitetasot**, jotka toimivat myös tuen tarpeen indikaattoreina. Lapsen tulee saada kaikki tarvitsemansa tuki, jotta hän saavuttaa iän/luokka-asteen mukaiset osaamistavoitteet. Jos perustaidot jäävät perusopetuksessa heikoiksi, on selvää, etteivät valmiudet toisen asteen opintoihin ole riittävät. Toisella asteella tuen antaminen ja oppimisvajeen paikkaaminen on haastavampaa, ja myös nuoren voi olla vaikeampaa ottaa tukea vastaan tai hän ei ole siihen enää motivoitunut.

Tietojohtamista on tärkeää vahvistaa, mutta se ei välttämättä riitä. Myös oppimisen tuen toteuttamisen **valvontaa** tulee vahvistaa, koska tällä hetkellä tuen saaminen vaihtelee eri oppilaitosten ja kuntien välillä huolestuttavan paljon.

Selvitys- ja tutkimustyötä erityisesti oppimisen tuen toteutumisesta ja vaikutuksista tarvitaan sekä lyhyemmällä tähtäimellä (oppimisen tuen vaikutukset oppimistuloksiin varhaiskasvatuksessa, perusopetuksessa ja toisella asteella ja myös korkeakouluissa) että pidemmällä tähtäimellä (oppimisen tuen vaikutukset työllistymiseen ja jatkuvaan, työuran aikaiseen oppimiseen).

Digitaalisten palveluiden, oppimisympäristöjen ja oppimateriaalien kehittäminen on aivan keskeistä, ja siinä tulee ottaa erilaisten oppijoiden/oppimisvaikeuksia kokevien tarpeet huomioon. Kehittämistyöhön täytyy saada **mukaan erilaisia oppijoita**, sillä tällä hetkellä monet digitaaliset palvelut ja ympäristöt, ei-saavutettavina/vaikeaselkoisina, myös hankaloittavat oppimista ja osallistumista.

(Kysymys sivistysvaliokunnalle: Mitä tarkoittaa, että ”vahvistetaan kansalaisten digitaalista sivistystä”?)

Oppimisen tukea ammatillisessa koulutuksessa on vahvistettava, sillä opiskelijoiden joukossa tukea tarvitsevia on paljon. Kun työpaikkojen roolia oppimisympäristönä vahvistetaan, **työpaikoilla** on vahvistettava myös **osaamista erilaisten oppijoiden kohtaamisessa ja tukemisessa**.

2 Osaavan työvoiman saatavuus (erityisesti tavoite: 50 % nuorista ikäluokista suorittaa korkeakoulututkinnon) ja kohtaanto (jatkuva oppiminen)

Tavoite, että 50 % ikäluokista suorittaa korkeakoulututkinnon, edellyttää **oppimisen tuen toteuttamista myös korkeakouluissa**. Oppimisvaikeus ei ole este korkeakouluopintoihin, mutta tällä hetkellä se usein hankaloittaa ja hidastaa opintoihin pääsyä sekä opiskelua ja valmistumista. Osa nuorista, joilla olisi hyvät edellytykset korkeakouluopintoihin, eivät hakeudu niihin oppimisvaikeuden takia siksi, etteivät ole aiemmin perusopetuksessa ja/tai toisen asteen opetuksessa saaneet riittävästi oppimisen tukea ja kannustusta.

Jotta tie korkeakoulutukseen olisi avoin eikä liian kuoppainen myös oppimisvaikeuksia kokeville, oppimisen tuen olisi ensinnäkin toteuduttava tarpeenmukaisena varhaiskasvatuksesta toiselle asteelle. Myös asenneilmapiiirin tulisi tukea ja kannustaa niitä erilaisia oppijoita, joilla on kiinnostus ja motivaatio teoreettisempaan/vaativampaan opiskeluun, hakeutumaan korkeakouluopintoihin. EOLn kokemusasiantuntijoiden Vaikuttajat-ryhmä työstää parhaillaan suosituksia – erilaisten oppijoiden polkua korkeakouluopintoihin, haasteineen ja ratkaisuneen – korkeakoulujen käyttöön. Valtion tulisi myös **tulosohjauksen** keinoin varmistaa, että oppimisen tuki toteutuu korkeakouluissa aina pääsykoejärjestelyistä valmistumiseen ja työelämään siirtymiseen asti.

EOLn näkemyksen mukaan yksi keskeinen toimenpide jatkuvan oppimisen edistämässä, työllisyyden nostamisessa ja osaavan työvoiman kasvattamisessa on **oppimisen tuen palvelujen järjestäminen niille aikuisille, joilla on oppimisvaikeuksia** (usein tunnistamattomia) **tai muita oppimisen haasteita**. Tarve tällaisille palveluille on ilmeinen, sillä oppimisvaikeudet estävät monen aikuisen kohdalla opiskelemaan tai työhön pääsyn. Tuen tarve voi myös aktivoitua työuran aikana eri syistä uudestaan, mm. työssä tai työuralla tapahtuvien muutosten takia.

Oppimisen tukea tarvitsevien aikuisten joukko on suuri, sillä oppimisvaikeuksien tunnistaminen ja oppimisen tuki eivät aiempien sukupolvien kohdalla ole ollut riittävää/kattavaa. Suuri osa vailla opiskelupaikkaa olevista, työttömistä ja työssä uupuvista tarvitsisi oppimisen tukea erityisesti 1) oppimisvaikeutensa tunnistamiseksi, 2) omien oppimisen tapojensa löytämiseksi ja kehittämiseksi ja oppimisvaikeuksiensa kompensoimiseksi mm. oppimisen apuvälineiden avulla, sekä 3) itsetuntonsa ja oppimismotivaationsa vahvistamiseksi. Huomattava osa tämän päivän aikuisista tarvitsee tukea myös perustaitojensa vahvistamiseen.

Oppimisen tuen palveluja ei nykyisissä palveluissa – kuten työllisyyspalveluissa, ohjaamoissa, elinikäisen ohjauksen palveluissa, sote-palveluissa – tarjota, mikä syrjäyttää osan potentiaalisista työntekijöistä aikuisopiskelusta, jatkuvasta oppimisesta ja työelämästä. Tällä hetkellä oppimisen tukea aikuisille tarjoaa vain muutama kolmannen sektorin toimija. Työikäisten (työssä, työttömänä tai opiskelemaan hakeutuvana) oppimisen tuen palvelut ovat siis ihan **keskeinen kehittämisalue, jonka käynnistämiseksi tulisi selvittää palvelujen määrällinen tarve, vaikuttavimmat toteutustavat ja vastuutahot**. EOLn näkemyksen mukaan palvelujen kehittäminen ja rahoittaminen olisi paitsi ihmisten hyvinvoinnin myös talouden näkökulmasta

kannattavaa, koska se lisäisi väestön kouluttautumista ja työllistymistä ja siten vähentäisi työttömyydestä ja syrjäytymisestä aiheutuvia kuluja.

3 Opettajankoulutus, suomalaisen opettajankoulutuksen kehittäminen

EOLn näkemyksen mukaan valtion tulisi harjoittaa tiukkaa **tulosohjausta** sen muuttamiseksi ja varmistamiseksi, että opettajien peruskoulutus tarjoaisi riittävät valmiudet kohdata ja tukea erilaisia oppijoita yleisopetuksessa. Tällä hetkellä 3-portaisen tuen mallissa yleinen tuki ei toteudu riittävän hyvin, koska opettajilla ei ole riittävästi tietoa oppimisvaikeuksista/nepsy-häiriöistä ja he kokevat osaamattomuutta ja riittämättömyyttä kohdata ja tukea erilaisia oppijoita. EOL kuulee jatkuvasti myös vastavalmistuneilta opettajilta, että peruskoulutuksessa oppimisvaikeuksia ja erilaista oppijuutta koskevat sisällöt ovat niukkoja, tai niitä ei ole juuri lainkaan. Kuitenkin jokaisen opettajan luokalla keskimäärin viidesosa oppilaista on erilaisia oppijoita.

EOLssa on käsitys, että enemmistö opettajista haluaisi osata tukea erilaisia oppijoita omassa työssään paremmin, ja opettajat ilmoittautuvat ahkerasti esimerkiksi EOLn järjestämiin koulutuksiin. (Toki on niitäkin opettajia, joiden mielestä erilaiset oppijat kuuluvat jonnekin muualle kuin hänen luokkaansa.) Erilaisten oppijoiden kohtaaminen ja tukeminen ei ole rakettitiedettä, mutta koulutusta – tiedon ja ymmärryksen lisäämistä – se vaatii.

Erilaisten oppijoiden liiton puolesta,

Sarianna Reinikainen, toiminnanjohtaja

Erilaisten oppijoiden liitto ry

sarianna.reinikainen@eoliitto.fi

Puh. 044 3009693